

Громко Т. В.

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ВІТЧИЗНЯНИХ МОНОГОВІРКОВИХ ДЕСКРИПЦІЙ ПЕРШОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ XXI СТОЛІТТЯ З ІСТОРИКО-МОВНОГО ПОГЛЯДУ

У статті подається аналіз українських моноговіркових дескрипцій періоду початку XXI століття, зокрема першого його десятиліття, в напрямку євроінтеграційних лінгвістичних досліджень. Моноговіркове дескрибування в Україні періодизується авторкою на конкретні етапи, які вже викладено в попередніх розвідках, – від початкових описів окремих говірок в кінці XIX століття до дескрипцій у наші дні. На сучасному етапі такий напрям мовознавчих досліджень усталюється на рівні повноти емпірії та експлікації методів прикладної лінгвістики. З'ясовано, що повнота лінгвографічного представлення окремої говірки вже готує науковий світ до презентації монографічного опису (як наукового жанру) говірки як реальної мовної системи в усіх труднощах її розвитку та представлення в типологічному і лінгвогеографічному аспектах діалектології. Історико-мовний погляд дозволяє спостерігати тенденції вітчизняних діалектологічних студій, що поруч зі створенням власне українських мовознавчих продуктів, долучаються або навіть беруть участь у їх формуванні європейських лінгвістичних традицій, у теоретичному осмисленні і практичному доробку, що є важливими чинниками мовознавчої інформації. Вихід сучасних словників окремих говірок та моноговіркові дескрипції тісно переплітаються з розвідками, присвяченими вивченню інших слов'янських і неслов'янських говірок та їхніх рис, що орієнтує діалектологічну науку на метаопис ідіому в лінгвістиці. Унесок українських мовознавців полягає у виявленні нових джерел емпіричного матеріалу, уведенні його в науковий обіг, а також у спробах нових способів екстраполяції та діалектологічної інтерпретації мовних явищ із використанням описового методу, що є помітним явищем в історії лінгвістики.

Ключові слова: діалектологія, говірка, ідіом, описовий метод, моноговіркова дескрипція, словник говірки, діалектологічне дослідження, монографічний опис.

Постановка проблеми. Аналіз діалектологічних публікацій в історії українського мовознавства показує раніше не досліджений напрям студювань – інтерес до проведення опису говірки як мовної системи [24]. Неповнота діалектної емпіричної бази як української, так і діалектологічної науки, а також недостатність теоретичної лінгвістичної уніфікації опису, про яку часто йдеться в наукових колах, не дозволяє нині робити повних монографічних описів. Українські діалектологічні описи представлені значною кількістю словників, типологічними характеристиками певних діалектних угруповань, розвідками окремого мовного рівня окремих говірок. Такі фрагменти ще не претендують на повний монографічний опис говірки як системи мови, що має проміжну ланку і особливий діалектологічний метод – моноговіркову дескрипцію [25]. Визначальна її характеристика зводиться до верифікації всього лексичного складу говірки, вивчення особливостей фонетичних видозмін і граматичного складу мовних оди-

ниць. Повнота лінгварію говірки полягає у відсутності диференціації діалектних мовних явищ із кодифікованими літературними відповідниками, такі моноговіркові дескрипції ще з початків свого укладання були орієнтовані на фіксацію і віднесення їх до діалектизмів через співвідношення мовних одиниць у літературному й діалектному узусах. Основні вектори парадигми сучасного мовознавства в площині євроінтеграційних гуманітарних досліджень спрямовані на звернення до мовної практики реальних носіїв мови реальних мовних колективів у часі й просторі, що фокусує вивчення говірки на баченні її як мовної системи, що охоплює весь набір мовних одиниць – від діалектних до літературних, від усього набору граматичних її виявів до хезитативів, що проявляються в усному мовленні, прецедентних текстах тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Моноговіркове дескрибування, що проводиться на матеріалі української діалектної мови, поділяється на кілька етапів, які залежать, з одного боку,

від стану вітчизняного мовознавства та діалектології зокрема як науки та рівня її діалектографії в певний період, а з іншого – від бачення функції української діалектної мови в певний період історії нашої держави, від визначення місця діалектології як науки в українських лінгвістичній науці, від потреби і міри використання діалектного потенціалу в українських мовознавчих дослідженнях, урешті, від наукового рівня діалектологів-дослідників [27, с. 120]. Розвиток парадигми сучасного мовознавства в контексті євроінтеграційних наукових досліджень відзначається зверненням до мовної практики реальних носіїв мови, реальних мовних колективів у часі й просторі, що фокусує вивчення говірки на баченні її як мовної системи, що раніше не лише не практикувалося, а й не мало лінгвістично-географічного висвітлення. Відтак, за винятком наших розвідок про періодизацію моноговіркових дескрипцій з історико-мовного погляду [26; 27], оглядів як мовознавчих розвідок про історію вивчення окремих мовних систем, так і діалектологічних спостережень про вивчення окремих говірок в історії, на жаль, досі не існує.

Мета дослідження. Періодизація моноговіркової дескрипції в українській діалектологічній науці, запропонована нами, передбачає: I етап – перші спроби, становлення описів (кінець XIX – 40-ві рр. XX ст.); II етап – розвиток описування та коментування діалектних даних (50–70-ті рр. XX ст.); III етап – унормування, формування моноговіркових описів на одному мовному рівні (70–90-ті рр. XX ст.); IV етап – новітній період, уніфікація дескрипцій говірок як мовної системи (від початку XXI ст. до наших днів). Історико-мовний погляд на моноговіркові дескрипції вже як на лінгвістичний метод, що виробився в останні роки, становить **мету** нашого дослідження.

Спостереження за попереднім до досліджуваного періоду етапом становлення методу моноговіркових дескрипцій в українській діалектології [26] показує активізацію такого типу діалектологічних описів і водночас відсутність докладних системних презентацій говірок [23, с. 18]. Однак орієнтація на повноту дослідження діалектної мови (хоч і на матеріалі диференційних лексиконів говірки) сприяла окресленню говірки як реальної системи мови в усіх труднощах її розвитку. Системність у вивченні говірки сприяє структуральному, типологічному та лінгвогеографічному опису її на тлі діалектної мови, що є орієнтиром діалектології як розділу лінгвістики.

Результати дослідження та їх обговорення.

Актуалізований у розвідці новітній період у описі говірок – від початку XXI ст. до наших днів, зокрема *перше десятиліття поточного століття*, – є новим науковим поступом у досягненнях української діалектологічної науки, що відзначився значним поповненням емпіричним матеріалом окремих говірок діалектного корпусу української мови. На думку Г. С. Кобирички, відсутність «інформації про склад, структурну організацію, поширення номінативних одиниць <...> унеможливило створення синтетичних дескриптивних робіт» [41, с. 371]. Тому, одним із великих надбань цього періоду стає досить активний моноговірковий лексикографічний доробок українських мовознавців: І. С. Друля «Словник говірки села Грабовець Стрийського району Львівської області» [37]; О. Бевки «Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Марамороського комітату. = Bevka A. A Máramaros megyei Havasmező nyelvjárási szótára. Szerkesztette és előszót írta UDVARI István» [1]; Н. Козій «Говірка містечка Олешичі на Любачівщині» (упорядкувала і підготувала до друку Л. Хомчак) [45]; Ю. Піпаша, Б. Галаса «Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області)» [56] – що містить побутову і традиційну виробничу лексику говірок.

У 2008 році у світ вийшли три вагомні моноговіркові словники. Словник М. Негрича Скарби гуцульського говору: Березові» [51] репрезентує мовлення мешканців сіл Вижній Березів, Середній Березів, Нижній Березів та Баня-Березів Косівського району Івано-Франківської області. Високо оцінюються в ньому не лише традиційні ілюстрації до словникових статей у вигляді зразків живого мовлення, а й елементи фольклору, а також додаток – ономастикон говірки (імена та прізвиська говірконосіїв, місцеві географічні назви).

Монографічний опис говірки села Ковалівка, зроблений М. Лесюком у виданні «Мовний світ сучасного галицького села» [48], супроводжують і словник [49], і ряд дескрипцій цієї говірки автором [46; 47].

Опис говірки с. Росішка, що на Закарпатті, опубліковано після смерті автора-укладача унікальних матеріалів [16], відомого діалектолога-польовика 70-80-х років XX ст.

У цей час публікується остання прижиттєва розвідка О. Горбача [14] з узірцевим за своєю повнотою описом с. Бродина (пов. Радівці, Руму-

нія) (див. [25, с. 130]).

Найповнішим і фундаментальним в Україні та за її межами нині вважають «Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» І. Сабадоша [57]. Словник уміщує понад 15,9 тисяч діалектних слів (без урахування фонетичних варіантів). Опис реєстрових слів уміщує фонетичну транскрипцію і супроводжується не тільки ілюстраціями зі зв'язного мовлення, а й прецедентними текстами, записаними в говірці села Сокирниця, та окремими текстами-додатками – транскриптами звукозаписів 2004–2005 років. Передмова до словника є цінною розвідкою про традиції не лише закарпатської, а і всеукраїнської лексикографії. Вступна стаття цього словника (як українського лексикографічного моноговіркового явища!) містить цінні для подальших такого типу лінгвістичних видань упорядковані методичні вказівки про особливості параметризації словника, а також адаптації його матеріалу для пересічних громадян (чим не втрачається і його наукова цінність).

В останнє десятиліття продовжується вихід у світ статей-словників Р. Остаха та Л. Остах «Словник говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області» (див. від першого фрагмента [54], а також в бібліографічному покажчику перелік інших частин [53]).

Аналізований період не лише пожвавив у публікаціях статей дескрипції говірок раніше не досліджуваних діалектів української мови, наприклад: с-ща Стеблів [55] та ін., а й згустив сітку дескрипцій говірок раніше вивченого діалектного континууму відомими лінгвістами: Н. Глібчук – с. Волосянка Сколівського району Львівської області [12]; І. Гороф'янюк – с. Бучая Новоушицького району Хмельницької області [15]; Р. Зінчук – с. Смідин Старовижівського району Волинської області [39]; Г. Кобирино – с. Бітля Турківського району Львівської області [42]; І. Коваль-Фучило – с. Мокряни Мостиського р-ну Львівської області [44]; М. Скаб, А. Хуснутдінов – м. Хоростків Тернопільської області [59] тощо.

На початку ХХІ ст. спостерігається активність науковців в укладанні дескрипцій говірки як репрезентантів-фрагментів свої наукових досліджень. Серед таких – студії з ономастики: В. Яцій «Матеріали до Словника українських прізвиськ (прізвиська жителів с. Миколаїв Радеківського р-ну Львівської обл.)» [69], І. Ковалик «Типологія системи словотвору прізвиськ жителів села Млинів Жешівської області ПНР» [43].

Сучасні дослідники говірок описують по кілька прилеглих населених пунктів, порівнюючи дескрипції говірок або ж констатуючи наявність однієї говірки у двох різних населених пунктах, наприклад: Г. Березовська – м. Саврань Одеської області [2] та с. Дзендзелівка Маньківського району Черкаської області [3]; О. Юсікова – с. Денисовичі Поліського р-ну Київської обл. [66], с. Хоробичі Городнянського району Чернігівської області [65; 67].

Примітною є підтримка публікацій такого типу науковим історико-філологічним збірником із регіональних проблем «Волинь-Житомирщина»: Р. Зінчук «Словозміна іменника в західнополіській говірці села Смідин. II» [40]; Н. Дяченко «Номінація частин руки в говірці села Невгоди Овруцького району Житомирської області» [38]; А. Седих «Антропогностична лексика с. Озерець Дубровицького району Рівненської області» [58]; С. Яценко «Назви продуктів харчування, страв і напоїв у говірці села Степанівка Ємельчинського району Житомирської області» [68].

В окреслений період науковці виробляють свій метод ідіомного опису. Взірцевою є дескрипція говірки села Олексіївки Новоайдарського району Луганської області, що складає розділ монографії К. Д. Глуховцевої «Динаміка українських східно-слобожанських говірок» [13]. «У світлі різночасових свідчень» подані не лише фонетичні та граматичні аспекти говірки, а й глибокі розвідки історії її формування, інші екстралінгвістичні дані.

Комплексне видання «Говірка села Машеве Чорнобильського р-ну» [4] репрезентує матеріали говірки із зони відчуження і зберігає адекватний мовно-культурний образ утраченої частини Полісся, у чому полягає її історико-мовна значущість. Її кваліфікують як частину монографічного опису говірки та її традиційної культури с. Машеве, мешканці якого після Чорнобильської катастрофи 1986 р. були компактно переселені в с. Лукаші Барішівського р-ну Київської обл. У виданні уперше в українській діалектології подано значний масив текстів однієї говірки (Ч. 1–2) а також «Матеріали до Лексичного атласу української мови» (Ч. 3) та «Матеріали до Поліського етнолінгвістичного атласу» (Ч. 4), які, незважаючи на адаптованість для нефілологів, що головне, містять значний пласт власне наукового опису.

Повні дескрипції подано в дисертаціях на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: а) зі спеціальності «українська мова» О. Вінтоняк «Фонологічна, морфологічна і лек-

сико-семантична система говірки села Баня-Березів Косівського району» (Івано-Франківськ, 2011) [11] (див. низку статей з описом цієї ж говірки [5; 6; 7; 8; 9; 10]); б) зі спеціальності «польська мова» М. Юревич «Фонетика, словозміна та соціолінгвістичний статус польської периферійної острівної говірки с. Красилівська Слобідка Хмельницької області» (Київ, 2003) [64] (див. також [61–63]).

Визначним явищем в українській і слов'янській діалектології є синтетична дескрипція говірки с. Торунь Міжгірського р-ну Закарпатської області, укладена С. Ніколаєвим і М. Толстою, що скромно названа відомими славістами «Словарь карпатоукраїнського торунського говора: с грамматическим очерком и образцами текстов» (Москва, 2001) [52]. Видання містить матеріал, зібраний під час експедиції Інституту слов'янознавства Російської академії наук для ЗЛА, і кваліфікується коротким (містить близько 3 300 словникових статей і включає майже всі зібрані слова і форми) граматичним нарисом, де повідомляють основні відомості з фонетики (фонології), а також іменні і дієслівні словозміни. До цього наукового тандему належить також фонологічна розвідка-дескрипції с. Синевир [60].

Репрезентація говірки с. Шевченкове Кілійського району Одеської області в дисертації М. Делюсто «Грамматика говірки у світлі тексту» (Київ, 2010) є дескрипцією морфологічного рівня степової говірки, що представлена у низці розвідок авторки: [28–36].

За окремими діалектологами-дослідниками й укладачами говіркових дескрипцій (а в перспективі з поодиноких розвідок не виключається й повний лексикографічний та монографічний опис говірок) уже майже «науково закріпилися» говірки населених пунктів, що продовжуються

й нині. Такими розвідками оперує відомий мовознавець Ю. Громик – с. Липне Ківерцівського району Волинської області (з аналізом говіркового мовлення на різних мовних рівнях; див. [17–22]).

Загалом, розпочаті в цей час дослідження української діалектної мови на матеріалі окремої говірки заклали основу бачення її як реальної системи мови в усіх труднощах її розвитку та представлення в типологічному і лінгвогеографічному аспектах діалектології.

Висновки й перспективи. Розвиток й унормування моноговіркових дескрипцій в українському мовознавстві в першому десятилітті ХХІ століття, що здійснювалися українськими фахівцями, гідно представляють такий діалектологічний пласт на слов'янському та європейському обширі. Таке діалектографічне моноговіркове дескрибування – новий науковий поступ у досягненнях української діалектології, що відзначився значним уведенням до наукового обігу емпіричного матеріалу окремих говірок діалектного корпусу української мови і представлений в активному моноговірковому лексикографічному доробку українських мовознавців Ю. Громика, М. Лесюка, Р. та Л. Осташів, О. Юсікової та ін. Не можна перецінити видане в цей період комплексне видання «Говірка села Машеве Чорнобильського р-ну», а також дисертаційні дослідження О. Вінтоняк, М. Делюсто та ін. У наш час покладений в основу моноговіркових описів перегляд позицій класичних діалектологічних підходів щодо систематики опису, позиції текстоцентризму, идеографізму та системності у вивченні говірки як лінгвістичного об'єкта є свідченням початку технологічно нового періоду як в українській діалектографії, так і лінгвографії загалом, що визначає нові вектори євроінтеграції в мовознавчій науці.

Список літератури:

1. Бевка О. Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Марамороського комітату. = Bevka A. A Máramaros megyei Havasmező nyelvjárású szótára. Szerkesztette és előszót írta UDVARI István. (Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyháziensia 15.) Nyíregyháza 2004. 178 с.
2. Березовська Г. Г. Протетичні приголосні в Савранській говірці (Одеська обл.). *Мова у слов'янському культурному просторі* : тези доп. і повід. Міжнар. наук. конф. (Умань, 23–25 травня 2002 р.). Умань, 2002. С. 4.
3. Березовська Г. Г. Особливості словозміни іменників говірки с. Дзендзелівка Маньківського району Черкаської області [в:] *Діалектологічні студії* : зб. наук. праць / редкол. Г. Г. Березовська, В. В. Денисюк, О. Ю. Зелінська та ін. Умань : Графіка, 2004. С. 11–12.
4. Бідношя Ю. І. та ін. Говірка села Машеве Чорнобильського р-ну. Ч. 1–4. Київ, 2003–2005. Ч. 1: Тексти. Уклад.: Ю. І. Бідношя, Л. В. Дика. Київ, 2003; Ч. 2: Тексти. Уклад.: Г. В. Воронич, Л. А. Москаленко, Л. Г. Пономар. Київ, 2003; Ч. 3: Матеріали до Лексичного атласу української мови. Уклад.: Ю. І. Бідношя, Г. В. Воронич, Л. В. Дика, Л. А. Москаленко, Л. Г. Пономар. Київ, 2003; Ч. 4: Матеріали до Поліського етнолінгвістичного атласу. Уклад.: Ю. І. Бідношя, Г. В. Воронич, Л. В. Дика, Л. А. Москаленко, Л. Г. Пономар. Київ, 2005.

5. Вінтоняк О. Система вокалізму говірки села Баня-Березів на Косівщині. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2003. Вип. VIII. С. 185–189.
6. Вінтоняк О. Система відмінювання іменників (на матеріалі говірки села Баня-Березів). *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2006. Вип. XI–XII. С. 49–59.
7. Вінтоняк О. Фонетичні особливості системи консонантизму гуцульської говірки села Баня-Березів, що на Косівщині. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2007. Вип. XV–XVIII. С. 692–698.
8. Вінтоняк О. Форми словозміни прикметників гуцульської говірки села Баня-Березів [в:] *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2007–2008. № 8–9. С. 105–110.
9. Вінтоняк О. Особливості гуцульського говору в оповіданні І. Березовського «Худан». *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XIX–XX. С. 142–144.
10. Вінтоняк О. Кількісні числівники в говірці села Баня-Березів. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2010. Вип. XXV–XXVI. С. 142–145.
11. Вінтоняк О. В. Фонологічна, морфологічна і лексико-семантична система говірки села Баня-Березів Косівського району : дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01 – українська мова / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2011. 227 арк.
12. Глібчук 2006 Глібчук Н. Реалізація діалектних норм у говірці села Волосянка Сколівського району Львівської області. *Вісник Львівського ун-ту: Серія філол.* Львів, 2006. Вип. 38. Ч. I. С. 140–147.
13. Глуховцева К. Д. Розділ IV. Говірка села Олексіївки у світлі різночасових свідчень [в:] *Глуховцева Г. Д. Динаміка українських східнослов'янських говірок* : Монографія. Луганськ : Альма-матер, 2005. С. 154–269.
14. Горбач 2000 Горбач О. Словник говірки с. Бродина (пов. Радівці, Румунія) [в:] *Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження*. Львів, 2000. С. 247–364.
15. Гороф'янюк І. Сучасний стан лексики флори подільських говірок (на прикладі говірки с. Бучая Новоушицького району Хмельницької області). *Наук. вісник Ізмаїльського держ. гуман. ун-ту. Філологічні науки*. 2006. Вип. 21. С. 70–73.
16. Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах). Львів, 2008. 224 с.
17. Громик Ю. В. Фразеологізми середньополіської говірки села Липно Ківерцівського району Волинської області. *Волинь-Житомирщина*. 2002. № 8. С. 152–170.
18. Громик Ю. В. Етимологічна інтерпретація деяких мікротопонімів поліського села Липне [в:] *Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych*. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2005. S. 77–87.
19. Громик Ю. В. Етимологічна інтерпретація деяких мікротопонімів поліського села Липне. 1 [в:] *Філологічні студії*. Луцьк, 2005. № 1–2. С. 57–66.
20. Громик Ю. В. Лексика тематичної групи «риси характеру людини та її поведінка» в поліській говірці с. Липне [в:] *Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах* : збірник наукових праць. Вип. 4. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. С. 63–82.
21. Громик Ю. В. Особливості словотвору та словозміни займенника в поліській говірці с. Липне [в:] *Літопис Волині* : всеукраїнський науковий часопис. Ч. 4. Луцьк : РВВ «Вежа», 2008. С. 135–141.
22. Громик Ю. В. Лексика тематичної групи «фізичні риси людини та частини її тіла» в поліській говірці с. Липне. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Філологічні наук. Мовознавство*. 2010. № 2. С. 32–38.
23. Громко Т. В. Діалектно-фольклорні матеріали говірок Центральної України. Кіровоград, 2008. 215 с.
24. Громко Т. В. Методологія лексико-граматичної дескрипції лінгварію говірки : дис. ... доктора філол. наук. 10.02.01 українська мова. Одеса, 2021. 685 арк.
25. Громко Т. В. Методологія та досвід дескрипції говірки : монографія. Дніпро, 2021. 452 с.
26. Громко Т. В. Розвиток та внормування моноговіркових дескрипцій в українському мовознавстві (друга половина ХХ ст.). *Мовознавчий вісник*. 2020. Вип. 28. С. 73–83.
27. Громко Т. Становлення моноговіркової дескрипції у вітчизняному мовознавстві (кінець ХІХ 40-ві роки ХХ ст.). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 34. Том 2. С. 118–123.
28. Делюсто М. С. Флексії -ові, -еві у іменниковій словозміні степової говірки Наддунав'я. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2006. Вип. 21. С. 77–82.
29. Делюсто М. С. Із спостережень над іменниковими словоформами у наддунайській степовій говірці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики та лексикології української мови*. 2007. Вип. 3, кн. 2. С. 212–220.
30. Делюсто М. С. Займенникові розряди та граматичні категорії у діалектному дискурсі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2007. Вип. 22. С. 25–30.

31. Делюсто М. С. Займенникова парадигматика діалектного тексту. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. Вип. 25. С. 60–64.
32. Делюсто М. С. Граматичні риси прикметника у світлі діалектного тексту. *Лінгвістика*. 2008. № 2 (14). С. 228–238.
33. Делюсто М. С. Діалектний текст як джерело дослідження дієслівної парадигматики. *Лінгвістичні студії*. 2009. Вип. 19. С. 224–229.
34. Делюсто М. С. Прийменники у діалектному тексті. *Studia methodologica*. 2009. Вип. 27. С. 96–100.
35. Делюсто М. С. Реалізація словозміни кількісних числівників у діалектному тексті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики та лексикології української мови*. 2009. Вип. 5. С. 142–46.
36. Делюсто М. С. Граматика говірки у світлі тексту : дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2010. 235 арк.
37. Друль І.С. Словник говірки села Грабовець Стрийського району Львівської області. Луцьк : Волинськ. обл. друк., 2006. 200 с.
38. Дяченко Н. Номінація частин руки в говірці села Невгоди Овруцького району Житомирської області. *Волинь Житомирщина*. 2010. № 22(2). С. 72–78.
39. Зінчук Р. Словозміна іменника у західнополіській говірці села Смідин. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2008. Вип. 12. С. 138–141.
40. Зінчук Р. Словозміна іменника в західнополіській говірці села Смідин. II. *Волинь-Житомирщина*. 2009. № 18. С. 90–99.
41. Кобирина Г. Украинские диалекты в свете лексикографии [в:] *Исследования по славянской диалектологии. Вып. 16 : Грамматика славянских диалектов. Механизмы эволюции. Утраты и инновации. Историко-типологические явления*. Москва, 2013. С. 370–375.
42. Кобирина Г. Акцентуація непохідних іменників жіночого роду говірки с. Бітля Турювського району Львівської області (динаміка історичних змін) [в:] *Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі* / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2003. С. 222–237.
43. Ковалик І. І. Типологія системи словотвору прізвиськ жителів села Млинів Жешівської області ПНР [в:] *Питання українського і слов'янського мовознавства : вибр. праці. Ч. 2 / І. І. Ковалик ; уклад. З. Терлак*. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2008. С. 313–327.
44. Коваль-Фучило І. До проблеми: *гріх* і *кара* в українській народній традиції (на матеріали фольклорних текстів, записаних у с. Мокряни Мостиського р-ну Львівської обл.) [в:] *Діалектологічні студії. Вип. 2: Мова і культура* / Відп. ред. П. Ю. Гриценко, Н. В. Хобзей. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. С. 201–222.
45. Козій Н. Говірка містечка Олешичі на Любачівщині / упорядкувала і підготувала до друку Л. Хомчак [в:] *Діалектологічні студії. 7: Традиції і модерн* / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. С. 208-219.
46. Лесюк М. Говірка села Ковалівка як відображення покутсько-гуцульського мовного суміжжя [в:] *Діалектологічні студії. Школи, постаті, проблеми* / Відп. ред. П. Ю. Гриценко, Н. В. Хобзей. Львів, 2004. С. 275–288.
47. Лесюк М. П. Система власних особових назв мешканців села Ковалівка Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. [в:] *Діалектологічні студії. Вип. 5. Фонетика. Морфологія. Словотвір* / Відп. ред. П. Ю. Гриценко, Н. В. Хобзей. Львів, 2005. С. 175–188.
48. Лесюк М. Мовний світ сучасного галицького села. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. 328 с.
49. Лесюк М. Із ковалівського лексикону [в:] *Лесюк М. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Колмийського району)*. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. С. 85–128.
50. Мозолюк О.М. Система вокалізму в говірці села Микитинці Косівського району Івано-Франківської області [в:] *Проблеми філології та культури : Україна Польща : зб. наук. праць укр. і пол. вчених*. Вип. 1. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 303–307.
51. Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березові. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 224 с.
52. Николаев С. Л., Толстая М. Н. Словарь карпатоукраинского торуньского говора: с грамматическим очерком и образцами текстов. Москва, 2001. 232 с.
53. Остап Л. Р. Лицар ономастики. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 71 (1). С. 128–148.
54. Остап Р., Остап Л., Словник говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області [А, Б, В] [в:] *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція* / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2010. С. 347–410.

55. Пилипенко Є. Фонетичні особливості говірки селища стеблів у контексті середньонадніпрянського діалекту: рефлексія праслов'янських голосних звуків. *Studia methodologica*. 2009. Вип. 27. С. 61–66.

56. Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до словника Гуцульських говірок. Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області. Ужгород, 2005. 266 с.

57. Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород : Ліра, 2008. 480 с.

58. Сєдих А. Антропогностична лексика с. Озерець Дубровицького району Рівненської області. *Волинь–Житомирщина*. 2010. № 22(2). С. 256–261.

59. Скаб М., Хуснутдінов А. Зміни вокалічної системи говірки жителів Шляхтовської Русі, переселених на Тернопілля (м. Хоростків). *Studia methodologica*. 2009. Вип. 27. С. 49–53.

60. Толстая М.Н. Позиции аккомодации и гармонии гласных в закарпатском говоре с. Синевир [в:] *Исследования по славянской диалектологии*. Москва, 2009. Вып. 14. С. 115–143.

61. Юревич Н. В. Odmiana czasownika w polskiej gwarze wsi Słobódka Krasifowska na Podolu [w:] *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim: Prace ofiarowane Profesorowi Januszowi Riegerowi*. Warszawa: Sempet, 2000. S. 155–159.

62. Юревич Н. В. Національна мова та релігійність як основні цінності культури польського населення с. Красилівська Слобідка [в:] *Наука і сучасність : зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія: Педагогіка. Філологія*. Київ : Логос, 2002. Т. XXX. С. 280–286.

63. Юревич М. В. Соціальне походження як один з основних чинників збереження рідної мови на прикладі польської говірки с.Красилівська Слобідка Хмельницької області. *Вісник Київського університету. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2002. Вип. 12–13. С. 71–74.

64. Юревич М. В. Фонетика, словозміна та соціолінгвістичний статус польської периферійної острівної говірки с. Красилівська Слобідка Хмельницької області : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2003. 202 арк.

65. Юсікова О. Із спостережень над синтаксисом говірки села Хоробичі. *Вісник Луганського держ. пед. ун-ту ім.Т. Шевченка*. 2001. № 12. С. 236–238.

66. Юсікова О. Взаємодія словотвірного і синтаксичного рівнів діалектної мови (на матеріалі говірки с. Денисовичі Поліського р-ну Київської обл.). *Філологічні студії*. 2004. № 4. С. 124–130.

67. Юсікова О. Динаміка вокалізму говірки села Хоробичі Городнянського району Чернігівської області. *Українська мова*. 2007. № 2. С. 26–32.

68. Яценко С. Назви продуктів харчування, страв і напоїв у говірці села Степанівка Ємільчинського району Житомирської області. *Волинь–Житомирщина*. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 2010. № 22(II). С. 317–327.

69. Яцій В. Матеріали до Словника українських прізвиськ (прізвиська жителів с. Миколаїв Радеківського р-ну Львівської обл.). *Лексикографічний бюлетень*. 2008. № 17. С. 100–106.

Hromko T. V. European integration vector of domestic monoidiomic descriptions of the first decade of the 21st century from the historical and linguistic point of view

The article presents an analysis of Ukrainian monoidiomic descriptions of the period of the first decade of the 21st century in the direction of European integration linguistic studies. The description of individual idioms in Ukraine is periodized by the author into specific stages, which have already been outlined in previous studies – from the initial descriptions of individual idioms at the end of the 19th century to nowadays descriptions. The possessions of the described period include a rather active monoidiomic lexicographic work by Ukrainian linguists: O. Bevka, D. P. Savchuk, M. Negrych, D. I. Krokhmaliiuk, E. D. Turchyn, as well as by I. V. Sabadosh, R. and L. Ostash, M. I. Golyanich. Descriptions of idioms were made by M. Lesyuk, O. M. Mozolyuk, O. V. Yusikova, M. S. Delyusto, Yu. V. Gromyk. In the specified period, scientists developed their own method of idiom description: a chapter of the monograph by K. D. Glukhovtseva “Dynamics of Ukrainian East Slobodan dialects” (2005), a phonetic-grammatical description by S. L. Nikolaev and M. M. Tolstoy “Dictionary of the Carpatho-Ukrainian Torun dialect: with grammar essay and sample texts” (Moscow, 2001). The comprehensive publication “The idiom of Masheve village, Chornobyl district” represents the materials of the idiom of Polissia from the exclusion zone, which emphasizes the historical and linguistic significance of the description.

It has been found that the completeness of the linguistic representation of a separate idiom is already preparing the scientific world for the presentation of a monographic description (as a scientific genre) of the idiom as a real language system in all the complexities of its development and presentation in typological and linguogeographical aspects of dialectology. The historical-linguistic perspective allows us to observe the trends of domestic dialectological studies, which, along with the creation of Ukrainian linguistic products,

join or even participate in their formation of European linguistic traditions, in theoretical understanding and practical development, which are important factors of linguistic information. Publishing of modern dictionaries of individual idioms and monoidiomic descriptions are closely intertwined with investigations devoted to the study of other Slavic and non-Slavic idioms and their features, which orients dialectological science to the metadescription of idioms in linguistics. The contribution of Ukrainian linguists consists in identifying new sources of empirical material, introducing it into scientific circulation, as well as in attempts at new methods of extrapolation and dialectological interpretation of language data, which is a notable phenomenon in the history of linguistics.

Key words: *dialectology, dialect, idiom, descriptive method, monoidiom description, dialect dictionary, dialectological research, monographic description.*